Leon Živec*

PREDPOSTAVKA O DELUJOČEM PODJETJU - ZNAKI

Going Concern - Indicators

POVZETEK ● *V času globalne finančne krize in recesije je čedalje več podjetij katera se srečujejo s težavami v poslovanju in posledično tudi z vprašanjem o nadaljnjem obstoju oziroma delovanju. V kolikor se podjetje znajde v takem položaju, v katerem obstaja dvom o nadaljnjem delovanju, ima to posledice tako za vodstvo podjetja pri pripravi računovodskih izkazov kot za revizorja pri revidiranju le teh. V prispevku se bom omejil le na opis znakov kateri lahko kažejo na takšno situacijo v podjetju in na osnovne revizijske postopke katere mora revizor opraviti za potrebe identificiranja situacij v katerih je ogrožena predpostavka o delujočem podjetju. Ocene poslovodstva, pravila računovodenja in revizorjevo poročanje v primeru nedelujočega podjetja niso predmet tega prispevka.*

Ključne besede ● *MSR, MRS, delujoče podjetje, odgovornost poslovodstva, vloga revizorja, kazalci poslovanja, denarni tokovi, plani poslovanja.*

1. ODGOVORNOST POSLOVODSTVA

Poslovodstvo družbe je odgovorno za pripravo računovodskih izkazov družbe pri čemer mora med drugimi načeli in pravili upoštevati tudi načelo delujočega podjetja. To je mogoče razbrati iz 3. člena MSR 570 (Mednarodni standard revidiranja – Delujoče podjetje), kateri piše: »*Predpostavka o delujočem podjetju je temeljno načelo pri pripravljanju računovodskih izkazov. Po predpostavki o delujočem podjetju se organizacija praviloma obravnava, kot da bo v dogledni prihodnosti nadaljevala poslovanje in da nima niti namena niti*

* univ. dipl. ekon., specialist za management; namestnik predsednika uprave, Pricewaterhousecoopers d.o.o. Ljubljana

potrebe, da bi prenehala delovati ali trgovati ali da bi iskala varstvo upnikov v skladu z zakoni ali drugimi predpisi. V skladu s tem so sredstva in dolgovi izkazani ob predpostavki, da bo organizacija sposobna v normalnem poslovanju udenariti svoja sredstva in poravnati svoje dolgove.«

Nekateri okviri računovodskega poročanje gredo še nekoliko dlje in vsebujejo izrecno zahtevo, da poslovodstvo oceni sposobnost podjetja nadaljevati poslovanje kot delujoče podjetje in pripravi ustrezna razkritja v zvezi s predpostavko o delujočem podjetju. Eden takih okvirjev računovodskega poročanje so Mednarodni računovodski standardi, kateri v MRS 1 (23. odstavek) piše: »*Ko poslovodstvo pripravlja računovodske izkaze, mora oceniti sposobnost podjetja za nadaljevanje poslovanja. Računovodski izkazi morajo biti pripravljeni ob predpostavki časovne neomejenosti delujočega podjetja, razen če poslovodstvo namerava zapreti podjetje ali ustaviti poslovanje ali če nima drugačne možnosti, kot da napravi eno ali drugo. Če poslovodstvo pri oblikovanju svoje ocene ve za pomembne negotovosti , povezane z dogodki ali okoliščinami, ki utegnejo povzročiti precejšen dvom o sposobnosti podjetja za nadaljevanje delovanja, je treba takšne negotovosti razkriti. Če računovodski izkazi niso pripravljeni ob predpostavki časovne neomejenosti delovanja, je treba to dejstvo razkriti skupaj s podlago, na kateri so bili pripravljeni, in z razlogom, zakaj podjetje ni obravnavano kot delujoče podjetje.*«

V primeru okvirjev računovodskega poročanje kateri ne vsebujejo izrecno zahteve, da poslovodstvo oceni sposobnost podjetja nadaljevati poslovanje kot delujoče podjetje, mora poslovodstvo kljub temu opraviti to oceno saj je predpostavka o delujočem podjetju eno temeljnih načel priprave računovodskih izkazov in se kot takemu ni mogoče izogniti.

Pri ocenjevanju, ali je predpostavka o delujočem podjetju ustrezna, upošteva poslovodstvo vse razpoložljive informacije o predvidljivi prihodnosti najmanj dvanajst mesecev po datumu bilance stanja, lahko pa tudi več. Terminski okvir dvanajstih mesecev od datuma bilance stanja velja v primeru MRS, v primeru računovodskih standardov v UK, velja dvanajst mesecev od poslovodske potrditve računovodskih izkazov. Stopnja upoštevanja je v vsakem primeru odvisna od dejstev. Če je podjetje v preteklosti poslovalo z dobičkom in ima takojšen dostop do finančnih dejavnikov, je mogoče brez podrobnega proučevanja sklepati, da zasnova računovodstva delujočega podjetja ustreza. V drugih primerih pa mora poslovodstvo upoštevati več različnih dejavnikov, ki vplivajo na trenutno in pričakovano dobičkonosnost, roke vračanja posojil in možnih zamenjav pri financiranju, preden lahko sklepa, da zasnova računovodstva delujočega podjetja ustreza.

2. ZNAKI, KI POVEČUJEJO VERJETNOST NEGOTOVOST O DELUJOČEM PODJETJU

Mednarodni standard revidiranja 570 – Delujoče podjetje opredeljuje tri vrste znakov na katere morajo tako poslovodstvo kot revizor biti pozorni pri ocenjevanju sposobnosti podjetja nadaljevati poslovanje kot delujoče podjetje. Ti znaki se delijo na finančne znake, znake v zvezi s poslovanjem in druge znake. Sledi predstavitev nekaterih znakov, pri čemer pa e potrebno upoštevati, da spisek ni popoln, saj so to le znaki, ki so pogosteje pojavljajo.

a) FINANČNI ZNAKI

STANJE PREBITKA DOLGOV (ČISTIH DOLGOV) ALI PREBITKA KRATKOROČNIH DOLGOV (ČISTIH KRATKOROČNIH DOLGOV)

Stopnja zadolženosti ne pove, kdaj mora podjetje vrniti dolgove, pove pa, kolikšna je njegova skupna zadolženost; in če je velika, je mogoče sklepati, da bo imelo podjetje težave pri odplačevanju teh dolgov. Potrebno je analizirati in razumeti povečanja kratkoročnih in dolgoročnih zadolženosti podjetja, razloge zanjo ter zmožnosti njihovega vračila. Pri tem je potrebno tudi paziti na likvidnosti in solventnosti podjetja.

POSOJILA S STALNIMI ROKI, KI BODO KMALU ZAPADLA V PLAČILO, NE DA BI OBSTAJALE DEJANSKE MOŽNOSTI ZA OBNOVITEV ALI PLAČILO, ALI PRETIRANO OPIRANJE NA KRATKOROČNA POSOJILA ZA FINANCIRANJE DOLGOROČNIH SREDSTEV

Sedanje stanje v gospodarstvu je dober primer za slabe možnosti za obnovitev posojil pri bankah. Ko nastopi finančna kriza, se dostopnost posojil bistveno zmanjša, pogoji za pridobitev pa izjemno poostrijo. Podjetja zelo težko pridobijo potreben sredstva za financiranje naložb in tekočega poslovanja. Ker se banke in investitorji bojijo morebitnih stečajev in bankrotov, so izjemno previdni. To povzroči zvišanje obrestnih mer, zato stroški financiranja rastejo kljub zniževanju referenčne obrestne mere. Podjetja imajo na drugi strani težave z izterjavo odprtih terjatev in posledično likvidnostni problem kako poravnati svoje dolgove, tako do bank kot do drugih.

ZNAKI, DA BODO POSOJILODAJALCI ALI DRUGI UPNIKI ODTEGNILI FINANČNO PODPORO

Posojilodajalci niso deležni ugodnih rezultatov poslovanja podjetja tako kot lastniki podjetja, zato je njihova prva skrb, da posojena sredstva skupaj s

pripadajočimi obrestmi dobijo v celoti poplačana in to če je le mogoče preden podjetje zaide v še večje likvidnostne težave. Kadar gre za dolgoročno posojilo, posojilodajalce zanima predvsem sposobnost podjetja za redno odplačevanje posojil ter s tem dolgoročna dobičkonosnost sredstev, finančni status ter kakovost poslovodstva. V primeru kratkoročnih posojil, pa jih zanima le sprotna likvidnost ter finančni položaj podjetja.

Dva od znakov, da bodo posojilodajalci ali drugi upniki odtegnili finančno podporo, sta plačilna nedisciplina podjetja ter slabo finančno stanje upnikov.

NEGATIVNI ČISTI DENARNI TOK IZ POSLOVANJA, KI GA NAKAZUJEJO OBRAČUNSKI ALI PREDRAČUNSKI RAČUNOVODKSI IZKAZI

Negativni čisti denarni tok nakazuje na težavo preživetja podjetja v razmerah nezadolženosti. Podjetje naj bi s svojo poslovno dejavnostjo dosegalo vsaj tak prihodek s katerim bi pokrilo vse stroške, ki pri poslovanju nastanejo. Če ima podjetje negativen čisti denarni tok iz poslovanja, pomeni, da porabi več denarja za poslovanje kot ga pridobi na bančni račun s prodajo svojih izdelkov ali storitev. V takem primeru se bo moralo podjetje pričeti zadolževati (če se že ne), s tem bo povečalo stroške poslovanja in manjšalo dobiček. V kolikor je nezmožnost izterjave terjatev bolj rezultat finančnih težav dolžnikov na drugi strani kot pa izterjave same obstaja velika verjetnost da bo podjetje posledično utrpelo izgubo.

NEUGODNI KLJUČNI RAČUNOVODSKI KAZALNIKI

Slabi ključni računovodski kazalniki so ponavadi odraz slabega poslovanja podjetja. Posojilodajalci ponavadi izračunavajo naslednje kazalnike: kazalnik neposredne pokritosti kratkoročnih obveznosti (hitri kazalnik), kazalnik pospešene pokritosti kratkoročnih obveznosti (pospešeni kazalnik), kazalnik pokritja obresti. Za dobavitelje podjetja pa so zanimivi naslednji kazalniki poslovanja: kazalnik financiranja sredstev preko dobaviteljev, kazalnik obračanja obveznosti do dobaviteljev.

Hitri kazalnik prikazuje razmerje med likvidnimi sredstvi in kratkoročnimi obveznostmi, ki lahko spadajo v obdobje do enega leta, in je najbolj zožena mera plačilne sposobnosti. Če je ta kazalnik večji od ena, lahko obstaja velika zaskrbljenost glede plačilne sposobnosti.

Pospešeni kazalnik kaže razmerje med likvidnimi sredstvi, kratkoročnimi terjatvami, kratkoročnimi finančnimi naložbami ter kratkoročnimi obveznostmi in je morda najboljše merilo plačilne sposobnosti podjetja na določen dan. Kazalnik naj bi znašal najmanj ena, da bi bilo podjetje tekoče plačilno sposobno, saj bi imelo takrat vsaj toliko denarnih sredstev in kratkoročnih terjatev, kolikor ima tistega dne neporavnanih obveznosti.

Kazalnik pokritja obresti prikazuje sposobnost podjetja za plačilo obresti posojil oziroma pove, kolikokrat so obresti pokrite s celotnim dobičkom, povečanim za

obresti. Če je ta kazalnik nizek, pomeni, da podjetje pokriva svoje obresti z relativno nizko stopnjo varnosti.

Kazalnik financiranja sredstev preko dobavitelja (dobavitelji se smatrajo za najcenejši vir tujega financiranja, saj le-ti skrbijo za ohranitev kupca in le redko zaračunavajo zamudne obresti) je praviloma večji v manjših podjetjih, ki zaradi nezadostne kvalitete svojega financiranja redko dobijo druge tuje ali lastne vire financiranja.

Kazalnik obračanja obveznosti do dobaviteljev kaže povprečen obrat obveznosti do dobaviteljev in je zanimiv predvsem v povezavi s kazalnikom obračanja terjatev do kupcev. Če bi vrednost kazalnika v času rasla, bi to pomenilo, da podjetje podaljšuje svoje plačilne roke in obratno. Ta kazalnik pa je tudi kazalnik prikritega zadolževanja. Če se njegova vrednost med leti relativno povečuje, je to lahko posledica večjega obsega prodaje, lahko pa nakazuje tudi na vse slabšo plačilno sposobnost podjetja.

VELIKE IZGUBE PRI POSLOVANJU ALI POMEMBNO ZMANJŠANJE VREDNOSTI SREDSTEV, KI SE UPORABLJAJO ZA USTVARJANJE DENARNIH TOKOV

Pri tem je pomembno analizirati prodaje osnovnih sredstev podjetja ter pregledati učinke nesreč ali drugih dogodkov, ki so povzročile škodo podjetju.

Če je podjetje v poslovnem letu prodalo npr. polovico osnovnih sredstev, ki so ključnega pomena za poslovanje, to lahko nakazuje, da mora poravnat velike dolgove ali da zmanjšuje obseg prodaje, ker ni povpraševanja po njihovih proizvodih.

Pozornost je potrebna tudi glede izrednih dogodkov, ki so se zgodili v poslovnem letu, znajo pa pomembno vplivati na poslovanje podjetja v prihodnosti. Npr. podjetju se je pripetil požar v glavnem skladišču in je uničil veliko večino zalog, ki so vrednostno pomembne. Podjetje ni imelo ne zalog ne skladišča zavarovano, tako da dogodek v celoti vpliva na odhodke podjetja. V tem primeru je potrebno preučiti ali je ta dogodek podjetju škodoval v tej meri, da ne bo mogoče nadaljevati z normalnim poslovanjem podjetja v prihodnosti. Tudi če je bilo podjetje ustrezno zavarovano je potrebno biti previden saj večja izguba zalog, skladiščnih in proizvodnih kapacitet lahko tudi pomeni, da bodo nekateri kupci poiskali drugega dobavitelja saj ni nujno da bodo lahko čakali na sanacijo pri danem podjetju.

ZAOSTAJANJE ALI PRENEHANJE OBRAČUNAVANJA DIVIDEND

Zaostajanje ali prenehanje obračunavanja dividend so ponavadi posledica nelikvidnosti in slabega poslovanja. Delničarji gledajo na dividende kot na oprijemljiv dokaz o uspešnosti poslovanja podjetja, saj so bile s tem njihove investicije povrnjene.

Če v poslovnem letu ni bilo izplačila dividend je potrebno ugotoviti ali je to posledica investiranja, slabega finančnega stanja ali morda le poslovna odločitev poslovodstva in lastnikov.

NESPOSOBNOST PLAČEVANJA DOLGOV UPNIKOM OB ZAPADLOSTI

Zamuda pri poravnanju dolgov ponavadi nastane kot posledica nelikvidnosti in vodi v slabe odnose z upniki. Neporavnani računi vplivajo na kreditno sposobnost in rating podjetja. Podjetje zato teže pride do nadaljnjih posojil. Ko izčrpa vse rezerve, ga upniki prisilijo v reorganizacijo ali celo likvidacijo.

NESPOSOBNOST IZPOLNJEVANJA DOLOČB IZ POSOJILNIH POGODB

Nekatere banke pri kreditiranju podjetij, od teh zahtevajo da v času posojila le ta zagotavljajo doseganje določenih kazalcev iz poslovanja. Taki pogoji omogočajo podjetjem dostop do posojil pod ugodnejšimi pogoji, a v kolikor ne dosegajo predpisanih kazalcev se posojilni pogoji lahko drastično poslabšajo ali pa celo banka zahteva takojšnje povračilo dolga.

PREHOD OD POSLOV Z ODLOŽENIM PLAČILOM K POSLOM S TAKOJŠNJIM PLAČEVANJEM DOBAVITELJEM

Dobavitelji ponavadi zahtevajo takojšnje plačilo v primerih, ko podjetje dalj časa zamuja s plačilom. To je dober indikator, da ima podjetje težave s plačilno sposobnostjo. Včasih celo zahtevajo predčasna plačila.

NESPOSOBNOST FINANCIRANJA RAZVIJANJA BISTVENIH NOVIH PROIZVODOV ALI DRUGIH POMEMBNIH NALOŽB

Nizka stopnja investiranja v nove proizvode, ki doprinašajo h konkurenčnosti podjetja, lahko nakazujejo na oslabljeno poslovanje družbe in lahko pripeljejo do prenehanja delovanja podjetja.

Vedno hitrejši tehnološki razvoj zahteva veliko prilagajanja in veliko rednih investicij. To se še posebej opazi v branžah kjer se zahteva visoka tehnološka opremljenost in znanje. Razvoj pomeni tudi inovacije, ki lahko podjetja ločijo od povprečja in jim zagotovijo uspešnost. Zaradi tega postaja vedno pomembneje, da podjetja vlagajo v raziskave in razvoj, da imajo razvito inovatorsko strategijo podjetja in vizijo poslovanja.

b) ZNAKI V ZVEZI S POSLOVANJEM

IZGUBA KLJUČNIH POSLOVODIJ BREZ NADOMESTITVE

Če odide ključna oseba v podjetju, za katero podjetje ne more najti zamenjave, lahko to privede do slabega poslovanja in na daljši rok do prenehanja delovanja.

Izguba ključnih in visoko izobraženih kadrov pomeni velik časovni zaostanek pri izpeljavi poslov, če podjetje nima ustrezno vzgojenih naslednikov. Prav tako obstaja velika nevarnost da odhajajoča ključna oseba s seboj odpelje ključne kupce in kontakte. S tem so povezani dodatni stroški.

IZGUBA VEČINSKEGA TRGA, FRANŠIZE, LICENCE ALI GLAVNEGA DOBAVITELJA

Izguba ključnega dejavnika za ustvarjanje prihodkov lahko privede do prenehanja delovanja podjetja. Vse zgoraj navedeno: izguba večinskega trga, franšize, licence ali glavnega dobavitelja je lahko eden ključnih dejavnikov za obstoj podjetja, če podjetje nima sposobnosti hitrega prilagajanja.

TEŽAVE Z ZAPOSLENCI ALI POMANKANJE POMEMBNIH MATERIALOV

Težave z zaposlenci kot je npr. pomanjkanje ustreznega strokovnega kadra lahko povzroči slabo kvaliteto proizvodov oziroma storitev. Pomanjkanje pomembnih materialov lahko povzroči opuščanje dobičkonosnih proizvodov ali poslabšanje njihove kvalitete s čimer povečanje reklamacij s strani kupcev. Vsi navedeni dejavniki lahko povzročijo prenehanje delovanja podjetja.

c) DRUGI ZNAKI

NESKLADNOST S KAPITALSKIMI ALI DRUGIMI PREDPISANIMI ZAHTEVAMI

Za podjetja je predpisana kapitalska ustreznost, katere glavni cilj je zmanjšanje tveganja, povezanega s plačilno sposobnostjo. Doseganje kapitalske ustreznosti lahko opredelimo kot zagotavljanje ustreznega obsega dolgoročnih obveznosti do virov sredstev ali zagotavljanje ustrezne sestave dolgoročnih obveznosti do virov sredstev, torej ustreznega razmerja med lastnimi in tujimi viri.

Večja vrednost stopnje lastnega financiranja izraža bolj varno finančno politiko podjetja, ki zmanjšuje tveganje pri poslovanju in dosega visoko raven kapitalske ustreznosti. Na drugi strani pa je potrebno paziti na dejstvo, da veliko podjetij se rado poslužuje finančnega vzvoda s pomočjo večjega zadolževanja s čimer skušajo dosegati večjo dobičkonosnost na enoto kapitala.

PRAVNI POSTOPKI PROTI ORGANIZACIJI, KI BI SE LAHKO KONČALI Z ZAHTEVAMI, KI JIH NE BI MOGLA IZPOLNITI

Vrednostno veliki odškodninski zahtevki lahko povzročijo nesolventnost podjetja. Če podjetju grozijo velike tožbe ali so že v postopku z malo možnosti za zmago, to lahko ogrozi obstoj podjetja, če podjetje ni imelo oblikovanih rezerv za tovrstne dogodke oziroma nima ustreznega zavarovanje za odškodninske zahtevke iz poslovanja.

SPREMEMBE V ZAKONODAJI ALI DRŽAVNI POLITIKI, KI BODO PO PRIČAKOVANJU NEUGODNO VPLIVALE NA ORGANIZACIJO

Sprememba zakonodaje, ki bi pomembno vplivala na prodajo blaga ali storitev podjetja, lahko povzroči prenehanje delovanja podjetja. Če država prepove prodajo določenih proizvodov, ki so ključen proizvod za ustvarjanje prihodkov za podjetje, lahko ta prepoved povzroči propad podjetja. Tu je lahko tudi prepoved izvažanja v določeno državo, ki pa je lahko za določeno podjetje eden glavnih trgov.

3. VLOGA REVIZORJA

Za potrebe revidiranja letnih računovodskih izkazov mora revizor preveriti ustreznost poslovodske predpostavke o delujočem podjetju pri pripravi računovodskih izkazov.

Revizor mora biti pozoren tekom celotne revizije na dejavnike kateri lahko pomenijo omejitve pri uporabi predpostavke o delujočem podjetju. Revizor proučuje dogodke in okoliščine, povezane s predpostavko o delujočem podjetju, pri načrtovanju, ker mu takšno proučevanje omogoča bolj pravočasno razpravo s poslovodstvom, pregled poslovodskih načrtov in odločitev o morebiti ugotovljenih zadevah v zvezi z delujočim podjetjem.

V nekaterih primerih lahko poslovodstvo že na zgodnejših stopnjah revizije izdela začasno oceno predpostavke o delujočem podjetju. V takšnem primeru revizor to oceno pregleda, da bi ugotovil, ali je poslovodstvo ugotovilo dogodke ali okoliščine, ki posamično ali skupaj lahko povzročajo precejšen dvom o predpostavki o delujočem podjetju.

Navadno pa se ocena predpostavke o delujočem podjetju deli na predhodno preiskavo in nadaljnjo preiskavo.

Tekom predhodne preiskave revizor opravi sledeče postopke za potrebe identificiranja vzrokov, ki bi potrdili ali zavrnili predpostavko o delujočem podjetju:

- razumevanje in seznanjanje s poslovanjem naročnika,
- predhodna analiza tveganj vezanih na poslovanje naročnika in na revizijo,
- razgovore s poslovodstvom za namenom razumevanja njihove odločitve glede predpostavke o delujočem podjetju, o njihovi oceni obdobja upoštevanega v predpostavki o delujočem podjetju, itd.,
- preveri odnose z bankami, predvsem pregleda določbe v posojilnih pogodbah ter ugotavlja ali je bila katera od njih kršena ter pregleda

korespondence z bankami z namenom ugotovitve, ali so obveze za kreditne linije potrjene,

- opravi analitični pregled poslovanja podjetja,
- analizira in razpravlja o denarnem toku, dobičku in drugim pomembnim napovedim s poslovodstvom podjetja
- in v primeru revidiranje skupine preveri zmožnost nadaljevanja poslovanja znotraj skupine, preveri obveznosti znotraj skupine, razišče vire financiranja.

Sledi nekoliko bolj detajlen opis nekaterih ključnih in bolj obsežnih postopkov kot so seznanjanje z naročnikovim poslovanje, analitični pregled in analiza planov in denarnih tokov.

Ko se revizor ***seznanja z naročnikovim poslovanjem*** in ko tekom tega postopka ocenjuje tudi finančni položaj naročnika razmisli o sledečih okoliščinah:

a) Kazalci poslovanja / poslovne uspešnosti

- izrazit padec prodaje med letom ali po datumu zaključnega računa ali višek kapacitet ali silovita konkurenca v dejavnosti ali pomemben delež poslovnih partnerjev v problematičnih dejavnostih;
- nagnjenost k padajočemu povpraševanju;
- bistvene spremembe na trgu ali v tehnologiji, ki se jim podjetje ni sposobno ustrezno prilagoditi, npr. tehnični razvoj, zaradi katerega postane ključni proizvod neuporaben;
- od zunaj povzročen padec obsega poslovanja (npr. sprememba zakonodaje);
- izguba ključnega poslovodstva ali zaposlenih/težave z delavci/odvečna delovna sila;
- pretirana odvisnost od proizvodov, katerih trg je v upadanju/izguba ključnih kupcev ali dobaviteljev;
- pomembne in/ali ponavljajoče se izgube/slabi ključni finančni kazalci;
- velike izgube ali problemi z denarnimi tokovi, ki so se pojavili po datumu zaključnega računa in ogrožajo nadaljnji obstoj podjetja.

b) Vprašanja povezana z dolgovi / odnosi z bankami

- visoki stroški posojil;
- pomembne težave z likvidnostjo ali denarnim tokom, to je pomembna in/ali stalna rast kratkoročnega zadolževanja ali prekomerno zadolževanje, izraženo z visokim ali naraščajočim razmerjem med dolgom in kapitalom;

- poslabšanje odnosov z bankami, npr. neizpolnjevanje posojilnih pogodb in drugih dogovorov, nedoseganje rezultatov poslovanja, ki jih banke pričakujejo;
- nezmožnost pridobitve novih virov/nujna posojila niso bila dogovorjena/neuspešno restrukturiranje dolgov;
- zapleteni odnosi z bankami, npr. zadolženost pri velikem številu domačih in morda tudi tujih bank;
- skorajšnja dospelost dolgov brez ustreznega nadomestila v primeru, ko je refinanciranje nujno za nadaljevanje poslovanja;
- nezmožnost rednega odplačevanja dolgov;
- presežek obveznosti nad sredstvi/neto kratkoročne obveznosti.

c) Čista kratkoročna sredstva

- preklic/poslabšanje običajnih pogojev kreditiranja s strani dobaviteljev ali pomembna odvisnost od zakasnelega poravnavanja obveznosti kot vira financiranja;
- pomembni zneski dolgo zakasnelih terjatev ali nedavno splošno podaljšanje časa izterjave;
- pomembni zneski nezavarovanih terjatev do posameznikov/drobnega gospodarstva/podjetij, ki so tudi sami ranljivi;
- znaki, ki kažejo na prevelike/zastarele zaloge ali kakršnokoli povečanje zalog končnih proizvodov, to je padec obrata zalog.

č) Ostali kazalci

- pomembno povečanje izven bilančnega financiranja;
- večja pravda, katere neugodna razsodba bi ogrozila obstoj podjetja;
- vprašanja, katerih neugodna rešitev bi lahko povzročila vprašljivost domneve o delujočem podjetju;
- pre-agresivne računovodske usmeritve, katerih cilj je izkazovanje čim boljšega rezultata;
- nadaljevanje uporabe starih osnovnih sredstev (v pomanjkanju sredstev za njihovo nadomestitev) in/ali odlaganje načrtovanih investicij/večje prodaje osnovnih sredstev, ki niso bila namenjena za prodajo.

Poleg omenjenih okoliščin mora revizor biti pozoren tudi na podobne okoliščine katere niso omenjene zgoraj ali v predstavitvi znakov predvidenih s strani MSR 570 v II) poglavju.

Za potrebe izvajanja ***analitičnega pregleda poslovanja*** podjetja mora revizor predvsem razmisliti o sledečih točkah:

- vzpostavljeni sistemi ali drugi načini (formalni ali neformalni) za pravočasno ugotavljanje signalov bodočih rizikov in negotovosti, ki lahko grozijo podjetju;
- finančni načrt (še posebej načrt denarnega toka) podjetja in kakovost sistemov (ali ostalih načinov-formalnih ali neformalnih), ki prispevajo informacije in jih ažurirajo;
- če so osnovne predpostavke finančnih načrtov v danih razmerah ustrezne;
- občutljivost finančnih načrtov na variabilne činitelje, tako tiste, ki so pod vplivom poslovodstva, kot tudi tiste, na katere le-to nima vpliva;
- če obstaja likvidnostno neravnovesje med sredstvi in obveznostmi;
- kakršnekoli obveznosti ali dana jamstva drugim podjetjem (še posebno posojilodajalcem, dobaviteljem in podjetjem v skupini), ki kažejo na prejeto pomoč;
- obstoj, primernost in pogoji posojil in dobaviteljskih kreditov;
- možen finančni vpliv pomembnih poslovnih odnosov s tretjimi strankami, kot npr. družabništvo ali skupni podvigi;
- struktura sredstev in njihovih virov ter finančni kazalci;
- vrsta in možen vpliv potencialnih in prevzetih obveznosti (npr. garancij tretjim strankam);
- vrsta in časovna usklajenost pomembnih pričakovanih denarnih tokov;
- postopki ravnanja s finančnimi sredstvi in možnost njihovega sledenja;
- zapisniki sestankov nadzornega sveta in poslovodstva, ki kažejo na likvidnostne ali kupoprodajne probleme;
- zaostale ali izostale dividende.

Dodatni revizijski postopki, ki so tudi pomembni in potrebni v zvezi s predpostavko delujočega podjetja so naslednji:

- Analiziranje in razpravljanje o najnovejših razpoložljivih vmesnih računovodskih izkazih.
- Branje zapisnikov sestankov delničarjev, ki so zadolžene za vodenje in ustreznimi odbori za morebitno sklicevanje na finančne težave.
- Poizvedba pri odvetnikih družbe v zvezi z obstojem sodnih postopkov in zahtevkov ter razumnosti ocene poslovodstva o izidu ter morebitnih finančnih posledicah.
- Potrjevanje obstoja, zakonitosti ter izvršljivosti dogovorov za zagotovitev ali ohranitev finančne podpore s povezanimi in tretjimi osebami, ter oceno finančnih zmožnosti teh oseb za zagotavljanje dodatnih sredstev.

- Upoštevanje načrtov družbe za obravnavo neizpolnjenih naročil kupcev
- Pregled dogodkov po koncu računovodskega obdobja za identifikacijo tistih, ki bodisi ublažijo ali kako drugače vplivajo na sposobnost podjetja nadaljevati kot delujoče podjetje.

V kolikor revizor pride tekom predhodne preiskave do zaključka, da je predpostavka o delujočem podjetju ustrezno uporabljena, mu ni potrebno opravljati dodatnih postopkov, razen če bi naknadno ugotovil kak razlog, ki bi pomenil dvom v pravilnost uporabe predpostavke o delujočem podjetju.

V kolikor revizor ugotovi, da obstajajo dogodki ali stanja, kateri nakazujejo na pomemben dvom o zmožnosti podjetja, da nadaljuje kot delujoče podjetje:

a. pregleda načrt upravljanja za prihodnje ukrepe osnovan na predpostavki delujočega podjetja;

b. pridobi zadostne ustrezne revizijske dokaze, da se potrdi ali ovrže, ali je pomembna negotovost obstajala skozi opravljanje potrebnih revizijskih postopkov, vključno z upoštevanjem učinka vseh načrtov za upravljanje in drugih olajševalnih dejavnikov,

c. pridobi poslovodsko predstavitev v zvezi z načrti za prihodnje ukrepanje, in

č. upošteva ali so od dneva oblikovanja poslovodske ocene nastala pomembna dodatna dejstva in informacije.

V vsakem primeru ko revizor podvomi v zmožnosti podjetja, da nadaljuje kot delujoče podjetje je potrebno, da opravi zgornje postopke v bolj podrobni oziroma poglobljeni obliki, predvsem pa se poglobi v ***analizo finančnih planov in denarnih tokov***. Pri tem so pri obravnavi prihodnjih rezultatov dogodkov ali pogojev za revizorja pomembni naslednji dejavniki:

a. zanesljivost informacijskega sistema podjetja za pridobivanje takih informacij; in

b. ali obstaja zadostna podlaga za predpostavke, na katerih temelji napoved.

Poleg tega revizor primerja:

a. Predračunske računovodske informacije za nedavna pretekla obdobja z obračunskimi izidi ter

b. Predračunske računovodske informacije za obravnavano obdobje z izidi, doseženi do danega datuma.

Če obstaja dvom o naročnikovi sposobnosti, da nadaljuje poslovanje in ni napisanih formalnih postopkov načrtovanja, revizor:

a. opravi pogovore z višjim poslovodstvom o njihovih načrtih za prihodnost;

b. oceni raven zagotovila, ki ga lahko dobi iz drugih revizijskih dokazov;

c. zahteva, da sestavijo načrt denarnih tokov, ki bo temeljil na razumnih predpostavkah.

Razmisli o poslovodskih načrtih za reševanje vprašanj v zvezi s primernostjo domneve o delujočem podjetju. Pri tem še posebej razmisli:

- če so načrti realistični;
- če je upravičeno pričakovati, da bodo načrti pripomogli k reševanju predvidenih problemov;
- če je lahko pričakovati, da bo poslovodstvo v praksi učinkovito speljalo načrte;
- o ustreznosti obdobja, ki mu je poslovodstvo posvetilo posebno pozornost.

Upoštevajoč vse informacije, ki so nam na voljo o času po obdobju, ki mu je poslovodstvo namenilo posebno pozornost, revizor oceni, če bi moralo biti slednje obdobje razširjeno v primeru, ko:

- naročnikov običajni poslovni cikel traja dlje od pregledovanega obdobja. Pregled mora biti podaljšan do konca cikla.
- precejšnja odplačila obveznosti zapadejo kmalu po koncu pregledovanega obdobja. Pregled mora biti razširjen tako, da zajame učinke teh odplačil.
- podjetje dela z izgubo. Pregled mora biti podaljšan do obdobja, ko se pričakuje, da podjetje ne bo več imelo izgube.

Pri pripravi planov imajo zelo velik pomen denarni tokovi, na katerih so plani osnovani. Zaradi tega je potrebno denarnim tokovom posvetiti posebno pozornost. Pri ocenjevanju zanesljivosti denarnih tokov podjetja mora revizor biti pozoren ter mora podrobno raziskati in razmisliti če so:

- dobiček, raven zalog, terjatev in obveznosti realistično načrtovani;
- predpostavke sprejemljive, medsebojno združljive in skladne;
- planirane potrebne naložbe upoštevane v načrtih;
- načrti upoštevali vsa plačila (vključujoč davke, dividende in posojila), zapadla v načrtovanem obdobju (ali tudi kasneje, če katerokoli znano pomembno posojilo zapade po opazovanem obdobju in se pričakuje, da bo imelo pomemben vpliv na naročnikovo sposobnost nadaljevanja poslovanja);
- poslovodstvo ugotovilo kritične momente z največjimi potrebami po denarju in ocenilo največjo količino denarja, potrebnega v opazovanem obdobju;

- se za kakršnakoli pomembna plačila načrtuje, da bodo poravnana z denarjem, ki je v tujini in katerega nakazilo bo lahko blokirano; Na razpolago je dovolj denarja za potrebne naložbe.
- Naročnik je v preteklosti sestavljal zaupanja vredne načrte denarnih tokov.
- Naročnik je član skupine. Še posebno, če je matično podjetje, moramo ugotoviti potencialne in prevzete obveznosti do drugih podjetij v skupini in preveriti, če se ustrezno odražajo v načrtih denarnih tokov.
- v primeru odtujitev osnovnih sredstev prodajne vrednosti kažejo na prodajo v stiski;
- za pomembna odplačila posojil v tujih valutah v načrtih upoštevani učinki sprememb menjalnih razmerij;
- dolgovi v tujih valutah pravilno izračunani.

4. ZAKLJUČEK

Zgornji prispevek ne zajema celotne teme vezane na predpostavko o delujočem podjetju saj je osredotočen bolj na indikatorje na katere moramo biti pozorni za potrebe identificiranja okoliščin katere bi ogrozile predpostavko o delujočem podjetju. Del prispevka je tudi namenjen revizorjevim postopkom, katere naj bi le ta opravil tekom revizije zato, da bi se prepričal da je poslovodstvo pravilno upoštevalo predpostavko o delujočem podjetju. V prispevku niso opisani vsi možni indikatorji ter revizorjevi postopki saj so le tej različni tudi od primera do primera. Prispevek v glavnem pokriva najpogostejše indikatorje in najpomembnejše postopke katere naj bi revizor upošteval tekom svojega dela. Za ostale pa mora revizor uporabiti svoje znanje, izkušnje ter skepticizem.

V času globalne finančne krize, se taki indikatorji pojavljajo vse večkrat. V takih časih je enostavno zaznati take indikatorje in kaj hitro nas lahko zanese pri odločitvi o nespoštovanju predpostavke o delujočem podjetju. Prav v teh trenutkih je potreben je zdravi razum pri ocenjevanju vpliva takih indikatorjev in planov, ki jih ima poslovodstvo za reševanje te problematike, saj lahko s napačnim zaključkom še bolj škodijo družbi kot ji same situacije katere povzročajo negativne indikatorje. Prav nasprotno v dobrih in cvetočih časih, ko so taki indikatorji včasih nekoliko težje zaznavni, pa obstaja nevarnost, da se ne posvetimo dovolj ustreznim postopkom za identificiranje indikatorjev in lahko hitro spregledamo situacije, ki ogrožajo predpostavko o delujočem podjetju.

Pomembno je, da vedno kritično in z ustrezno mero skepticizma ocenimo situacijo podjetja, in vse možne indikatorje, ki bi lahko vplivali na pravilno uporabo predpostavke o delujočem podjetju.

5. LITERATURA

1. Mednarodni standardi revidiranja – slovenski prevod kot objavljen na straneh Slovenskega inštituta za revizijo ter v originalnem angleškem jeziku
2. Mednarodni standardi računovodskega poročanja
3. PricewaterhouseCoopers interna gradiva

SUMMARY ● *In times of global financial crisis and recession, there are more and more companies having problems in their operations and consequently facing a going concern issue. A company's going concern status has consequences for both the company's management (in preparing the financial statements) and for the auditor of those financial statements. This article will be limited to a description of performance indicators which signal going concern issues in a company and to basic audit procedures performed by the auditor with the purpose of identifying going concern issues. Management estimates, accounting rules and auditor reporting on going concern matters are not covered by this article.*

Key Words ● *ISA, IFRS, going concern, managment responsability, auditor role, business indicators, cash flows, budgets.*